

AINI LINJAKUMPU
TUULA SAKARANAHO
JOHANNA KONTTORI
INKERI RISSANEN
RUTH ILLMAN
MARTIN UBANI
MARJA TIILIKAINEN

Uskonto- lukutaito

SUOMALAISESSA
YHTEISKUNNASSA

Gaudeamus

Copyright © 2023 Tekijät & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Emmi Kyytsönen
Uskontolukutaito-infograafi: Heidi Rautalahti

KL 20, 30 ■ UDK 2, 3

ISBN 978-952-345-210-7

Painopaikka: Printon Trükikoda, Tallinna 2023

Sisällys

1. JOHDANTO	11
Uskontolukutaidon käsite	16
Kirjan esittely.	22
2. LÄHTÖKOHTIA USKONTOLUKUTAIDON	26
Uskonnollinen toimijuus	28
Uskontojen paikantuneisuus	30
Uskonnon äänellä puhuminen: valta ja edustajuus	36
Uskonnon yksilöllinen merkitys	42
3. USKONTOLUKUTAIDON YHTEISKUNNALLISISSA KESKUSTELUISSA	47
Yhteiskunnallisen keskustelun areenat ja toimijat.	50
Keskustelu evankelis-luterilaisen kirkon muuttuvasta asemasta.	56
Ylikansallinen islam epäluulojen kohteena	63
Uskonnolliset liikkeet ristiriitojen, väkivallan ja stigman alueina	69
Uskontolukutaito yhteiskunnallisen puheen ymmärtämisessä.	74
4. USKONTOLUKUTAIDON KASVATUSYHTEISÖISSÄ	79
Kasvatusyhteisöjen käytänteet – katsomukset arjessa ja juhlassa.	83
Kasvatusyhteistyö kotien kanssa	91
Uskontolukutaito osana opettajien ja kasvattajien eettistä ammattitaitoa	97

5. USKONTOLUKUTAITO JULKISELLA SEKTORILLA	104
Kohtaamisen muotoja julkisella sektorilla	107
Uskonnon lukeminen viranomaistoiminnassa	122
Kohti uskontolukutaitoista viranomaistoimintaa	127
6. USKONTOLUKUTAIDON HAASTEET	131
Yleistäminen	132
Tärkeistäminen	136
Piiloistaminen	139
Asenteellisuus	142
Uskontolukutaidottomuuden tunnistaminen	146
7. USKONTOLUKUTAIDON MAHDOLLISUUKSIA JA RAJOITTEITA	151
Uskontolukutaito kansalaistaitona ja ammatillisena kompetenssina	153
Uskontolukutaito ja uskontojen tunnustaminen yhteiskunnassa	159
Uskontolukutaito ja uskonnolliset yhteisöt	163
Uskontolukutaito ja tutkimuksen tekeminen	166
Lopuksi	169
VIITTEET	173
KIRJALLISUUS	180
HAKEMISTO	203
KIRJOITTAJAT	206

TIETOLAATIKOT

Uskonto, usko, henkisyys ja hengellisyys	15
Adam Dinham ja uskontolukutaidon viitekehys	27
Uskonnon ja kulttuurin risteymiä ortodoksikristillisyydessä	34
(<i>Helena Kupari</i>)	
Uushenkisyys ja holistinen hyvinvointi.	41
(<i>Linda Annunen</i>)	
Ymmärtämys, kontekstualisointi ja kriittisyys uskontolukutaidon kiteytyminä	44
Miten lukea uutisia?	55
Uskonnottomuus Suomessa	59
(<i>Teemu Taira</i>)	
Taide ja populaarikulttuuri uskonnon tulkitsijoina	77
Katsomustietoisen varhaiskasvatuksen pedagogiset mahdollisuudet	87
(<i>Saila Poulter & Silja Lamminmäki-Vartia</i>)	
Katsomusdialogi uskontolukutaitoa lisäävänä opetusmenetelmänä.	95
(<i>Anuleena Kimanen</i>)	
Katsomusopetus ja uskontolukutaito	101
Kuoleman kohtaaminen eri katsomuksissa	113
(<i>Maija Butters</i>)	
Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi viranomaistyössä	120
Uskonnolliset asusteet työpaikoilla	130
(<i>Katri Karhunen</i>)	
Esimerkki uskontolukutaidon haasteista eli ”yleispätevä juutalainen mediassa”	148